

IJTIMOIYLASHUVGA TA'SIR ETUVCHI MIKRO, MEZO VA MAKRO OMILLAR HAQIDA

*Nu'monova Yulduz - University of menegment and future technologies
universiteti, 553-guruh talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ijtimoiylashuv jarayoniga ta'sir qiluvchi mikro, mezo va makro omillar tahlil qilinadi. Mikro omillar sifatida oila, do'stlar va mahalla muhitining ta'siri ko'rib chiqiladi. Mezo omillar ichida ta'lim muassasalari, ish joyi va diniy tashkilotlarning o'rni tahlil qilinadi. Makro omillar esa davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va globalizatsiya jarayonlari orqali insonning ijtimoiy hayotiga qanday ta'sir ko'rsatishi yoritiladi. Maqolada ijtimoiylashuvning ahamiyati va uning jamiyat barqarorligiga ta'siri keng muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Ijtimoiylashuv, mikro omillar, mezo omillar, makro omillar, ta'lim, oila, ommaviy axborot vositalari, globalizatsiya, madaniyat, davlat siyosati*

Kirish

Har bir inson jamiyatda yashar ekan, muayyan normalar, qadriyatlar va madaniy ko'nikmalarni o'zlashtirish orqali ijtimoiylashuv jarayonidan o'tadi. Ushbu jarayon bolalikdan boshlab, umr bo'yi davom etadi va turli darajadagi omillar ta'sirida shakllanadi. Mikro darajadagi omillar insonning bevosita atrofida – oila, do'stlar va mahalla muhitiga bog'liq bo'lsa, mezo omillar ta'lim muassasalari, ish joylari va diniy tashkilotlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Makro darajadagi omillar esa butun jamiyat miqyosida, davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va global jarayonlar orqali inson hayotini belgilaydi. Ushbu maqolada ijtimoiylashuvning ushbu uch darajasi chuqur tahlil qilinadi va ularning jamiyat rivojiga ta'siri muhokama qilinadi. Shuningdek, ushbu omillarning o'zaro aloqadorligi va inson hayotidagi roli ham yoritib beriladi.

Mikro darajadagi omillar

Mikro darajadagi omillar insonning bevosita atrofida kichik guruhlar, ya'ni oila, do'stlar va yaqin tanishlar bilan bog'liq bo'lgan omillardir. Ular insonning asosiy

ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Birinchi ijtimoiy institut bo'lib, bola ijtimoiylashuvining boshlang'ich bosqichida asosiy omildir. Ota-onalar va qarindoshlar bolaning axloqiy va madaniy me'yorlarni o'rganishiga ta'sir qiladi.

Ularning ta'siri ayniqsa o'smirlik yoshida sezilarli bo'lib, insonning dunyoqarashi va ijtimoiy xatti-harakatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Inson yashayotgan muhit, atrofdagilarning xulq-atvori ham uning ijtimoiylashuviga ta'sir ko'rsatadi.¹

Mezo darajadagi omillar

Mezo darajadagi omillar jamiyatdagi o'rta darajadagi ijtimoiy tuzilmalar orqali ijtimoiylashuv jarayoniga ta'sir qiluvchi omillarni o'z ichiga oladi. Ular odamlarning shaxsiy muhitidan tashqarida, lekin bevosita ularga ta'sir ko'rsatadigan omillar hisoblanadi.

Maktablar va universitetlar insonning ijtimoiy malakalarini rivojlantirish, kasbiy yo'nalishini belgilash va madaniy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Katta yoshdagi insonlar ijtimoiylashuvining asosiy qismi ish muhitida sodir bo'ladi. Mehnat jamoasidagi muloqot va mehnat munosabatlari insonning ijtimoiy xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ular jamiyatda insonlarning dunyoqarashi va qadriyatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Makro darajadagi omillar butun jamiyat darajasida faoliyat yuritadigan tizimlar va jarayonlarga bog'liq bo'lib, ular odamlarning ijtimoiylashuviga keng miqyosda ta'sir ko'rsatadi. Qonunlar, davlat siyosati va ijtimoiy institutlar jamiyat a'zolarining xulq-atvorini belgilaydi.

OAV (Ommaviy axborot vositalari) – Televizion dasturlar, internet, ijtimoiy tarmoqlar va matbuot jamiyatda madaniyat, axloq va qadriyatlar shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Jahon iqtisodiyoti, madaniy almashinuv, migratsiya jarayonlari ijtimoiylashuvning yangi yo'nalishlarini yuzaga keltiradi. Ijtimoiylashuv jarayoni mikro, mezo va makro omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Oila va yaqin do'stlardan boshlab, ta'lim muassasalari, ish joylari va ommaviy axborot vositalari

¹ Berger, P., & Luckmann, T. (1966). The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. Anchor Books. Giddens, A. (2009). Sociology. Polity Press;

kabi omillar insonning jamiyatga integratsiyalashuvi va moslashishiga xizmat qiladi. Shuning uchun ijtimoiylashuv jarayonini to'g'ri yo'lga qo'yish jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi.²

Xulosa

Ijtimoiylashuv inson hayotining uzluksiz jarayoni bo'lib, u jamiyatda shaxs sifatida shakllanish va rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayon turli darajadagi omillar – mikro, mezo va makro omillar ta'sirida amalga oshadi. Mikro darajadagi omillar insonning eng yaqin atrof-muhitidan iborat bo'lib, ayniqsa bolalik va o'smirlik davrida katta ahamiyatga ega. Oila, do'stlar va mahalla muhitining insonning dunyoqarashi va xulq-atvoriga ko'rsatadigan ta'siri juda sezilarli bo'lib, bu bosqichda shakllangan ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlar butun hayot davomida insonning qarorlariga ta'sir qilishi mumkin.

Mezo darajadagi omillar esa insonning ijtimoiylashuv jarayonida kengroq doiradagi institutlar orqali shakllanadi. Ta'lim muassasalari, ish joylari va diniy tashkilotlar insonning jamoa bilan muloqoti va ijtimoiy rollarini o'zlashtirishida muhim vositaga aylanadi. Maktab va universitetlar insonning bilim olishidan tashqari, muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish, jamoada ishlash va turli madaniyat vakillari bilan hamkorlik qilishga o'rgatadi. Ish joyi esa kasbiy rivojlanish bilan birga, insonning ijtimoiylashuviga ham kuchli ta'sir qiladi, chunki odamlar mehnat jamoasi orqali yangi tajribalar orttiradi va jamiyatda o'z o'rnini topadi.

Makro darajadagi omillar esa butun jamiyatga ta'sir qiluvchi tizimlar orqali insonning ijtimoiylashuvini belgilaydi. Davlat siyosati, qonunlar, ommaviy axborot vositalari va globalizatsiya jarayonlari shaxsning madaniy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. OAV orqali insonlar dunyoqarashini shakllantiruvchi axborotlarni qabul qiladi, davlat siyosati esa jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning qanday rivojlanishini tartibga soladi. Globalizatsiya esa insonlarning turli madaniyatlar bilan tanishishiga va yangi ijtimoiy me'yorlarni o'zlashtirishiga yordam beradi.

² Mead, G. H. (1934). *Mind, Self, and Society*. University of Chicago Press;

Shunday qilib, ijtimoiylashuv inson hayotida muhim jarayon bo'lib, uning shakllanishida turli darajadagi omillar o'zaro bog'liq holda faoliyat yuritadi. Mikro omillar shaxsning boshlang'ich ijtimoiy malakalarini shakllantirsa, mezo omillar uning jamiyatdagi o'rnini aniqlashga yordam beradi, makro omillar esa ijtimoiy tuzilma va jahon miqyosidagi omillar ta'sirida inson hayotini belgilaydi. Shu sababli, jamiyatning har bir a'zosi ushbu jarayonni to'g'ri boshqarish va rivojlantirishga e'tibor qaratishi lozim. Faqatgina kompleks yondashuv orqali insonning to'laqonli ijtimoiylashuvini ta'minlash va jamiyat barqarorligini mustahkamlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissinii tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.